

Svět mezi člověkem a Bohem

Tomáš Boněk

Od pradávna pozvedali lidé oči k nebesům a s nadějí i s obavami očekávali, že odtud přijdou podněty pro smysluplné uspořádání pozemského života. Ze světa bohů, od zástupců duchovních bytostí i z říše předků přicházely zásadní podněty pro řád sociálních vztahů i pro další vývoj kultury a náboženství. Bohové trestali, když se člověk oddálil jejich vůli, a pomáhali ve spravedlivém boji, když se na ně člověk obrátil v obětních rituálech a v modlitbě s prosbou o pomoc.

Nauka o uspořádání nebeského světa hrála i ve vývoji křesťanství důležitou roli. Bible sama sice zmiňuje andělské bytosti na více než třech stech místech jako něco známého, ale je obtížné si z jejich sdělení udělat konkrétní obraz o jejich povaze a uspořádání. V mnohém, co bylo v prvních křesťanských stoletích o andělech napsáno, můžeme tušit doznívání dávné moudrosti. Někteří autoři vědí o řádu andělského světa víc, jiní, jako např. sv. Augustin, upozorňují, že mezi nebeskými mocnostmi jsou rozdíly, nemohou ale říci, jaké.

Později, patrně v pátém století, shrnul neznámý autor pod jménem Dionýsios Areopagités starší esoterní tradici v knize *O nebeských hierarchiích* a jeho podání udávalo tón dalším úvahám po celý středověk. Říká, že se andělské zástupy dělí na tři hierarchie: vyšší, střední a nižší.

Všichni společně se nazývají andělé, což nevyjadřuje jejich podstatu, nýbrž způsob služby. Slovo „αγγελος“ znamená v překladu z řečtiny „posel“.

Konečného, vrcholného rozkvětu se této nauce dostalo v díle jednoho z největších učitelů křesťanství sv. Tomáše Akvinského. (Tomáš cituje Dionýsia přibližně na 1700 místech!)

V jasných, čistých myšlenkách naznačuje sv. Tomáš Akvinský cestu k poznání andělů, když říká, že v oblastech oddělených od hmoty je myšlení a myšlené jedno a totéž. Cestu k poznání vyšších světů spatřuje v sebepoznání. Navazuje na Aristotela. Hovoří o budoucí vědě, která na sebepoznání ducha v lidské duši zakládá poznání vyšších duchovních bytostí.

To, co mohla vrcholná scholastika jen naznačit, našlo své pokračování a prohloubení o mnoho let později v díle zakladatele antroposofie Rudolfa Steinera, který otevřel modernímu vědomí znovu cestu ke skutečnosti vyšších světů a k poznání, jak je jejich pochopení důležité pro další vývoj lidstva.

První vážnou, i když dobře míněnou ránu zasadila životu s anděly reformace. Martin Luther je sice přímo neodmítal, ale nesouhlasil s představou, že cesta k Bohu vede „předsíní“ andělů. Jeho následovníci byli v tomto směru radikálnější, a když se v devatenáctém století ukázalo, že autorem knihy *O nebeských hierarchiích* nemůže být Pavlův žák zmíněný ve Skutcích apoštolů, byli nakonec andělé, jak se zdálo definitivně, vyhnáni do světa mýtů a legend.

Na počátku osmdesátých let shrnul Hans-Werner Schroeder tento vývoj v úvodní větě své knihy *Člověk a anděl* slovy: „Vědomí o světě andělů, jenž působí nad člověkem a spolu s ním, se nám vytratilo.“ Nemohl tušit, že jeho kniha stojí na počátku epochy návratu andělů (viz např. I. O. Štampach: Znovuobjevení andělů?, Teologický sborník 3/2000). Tehdy ještě ojedinělé literární téma je dnes zpracováno ve stovkách, ne-li tisících knih nejrůznějších úrovní.

Na počátku dvacátého prvního století věří daleko více lidí na anděly než v Boha. (V USA věří v jejich existenci sedmdesát procent obyvatel a třicet procent cítilo nebo zažilo jejich přítomnost, v Evropě věří v jejich existenci každý druhý, každý desátý člověk má s anděly vlastní zkušenost.) Zdá se, že se lidstvu nebesa po staletích mlčení opět otevírají. Teologové a psychologové hledající vysvětlení tohoto vývoje upozorňují, že čím studenější a beznadějnější je náš „globalizovaný“ svět, tím silnější je touha lidí po duchovní opoře a pomoci. Andělé, kteří už za protireformace ztratili ve všem dobře známé barokní formě vznešenou důstojnost středověku, žijí ve vědomí současníků převážně jako strážní andělé. Bůh církví se v průběhu posledních století stal nedosažitelně vzdálenou útěchou a pro mnohé se na jeho místo dostal nekonečně blízký, osobní anděl. Lidé spojují s anděly touhu po jiném, lepším světě plném bezpečí, lehkosti, krásy a naděje. Održení víry v Boha od víry v anděly se může mnohým křesťanům zdát paradoxní. Ukazuje, jak vzdálené je mnohdy tradiční teologické pojetí Boha životní zkušenosti.

Andělé se vracejí jako nositelé naděje, že náš život má smysl a že je možné dosáhnout jeho skutečného cíle. Jsou pramenem inspirace a průvodci na této cestě. Člověk, který pochopil, proč tu je, žije se svým geniem, který mu sice nepředepisuje, co má dělat, ale dodává mu sílu pro to, čím je. Rudolf Steiner jednou upozornil, že v duchovním světě vidět znamená vlastně být viděn. V životě můžeme zažít okamžiky, které nám toto tajemství přiblíží. Když děti poprvé samostatně plní nějaký náročný úkol — třeba vystoupí na jevišti při školní slavnosti — můžeme zažít, jak důležité pro ně je a jak jim dodává sílu, že v sále sedí rodiče, kteří je svými láskyplnými pohledy doprovázejí.

Podobné zážitky má dnes stále více lidí, a to nejen v okamžiku ohrožení, ale třeba když převezmou nějaký těžký úkol, který přesahuje jejich možnosti — náhle pocítí obrovský příliv síly spolu s jistotou, že to, co konají, je správné.

Z jistého úhlu pohledu není ani tak důležité, zda to byl anděl nebo sám Kristus, kdo pomohl. To popsál církevní otec Órigenés v nádherném obraze:

„Tak jako byly v Chrámu stupně, po nichž člověk stoupal k Nejsvětější svatyni, tak představuje jednorozený Boží Syn plnost našich stupňů. První, nejnižší, je v Něk lidský stupeň. Od něj začíná naše cesta přes další stupně toho, jenž v sobě nese celou tuto cestu. Tak stoupáme skrze Krista vzhůru, též v tom smyslu, že je andělem a nese ve své bytosti všechny duchovní mocnosti.“

Andělské zástupy zjevují plnost Božství a svým návratem zvěstují člověku, že Bůh je blízko, že může zažít jeho láskyplnou přítomnost. Člověk byl ponechán sám sobě, aby v samotě svobodně hledal sám sebe. Dnes je načase, aby opět našel živý vztah ke světu nad sebou.

Příchodem Krista se poměr mezi nebem a zemí změnil. Kristus prošel nebesa a v jistém smyslu je opustil, nebo lépe řečeno tím, že se stal člověkem, přesunul těžiště veškerého vývoje na zemi. Svou smrtí a Zmrtvýchvstáním se spojil s lidstvem a se zemí a v Nanebevstoupení nově otevřel cestu mezi oběma světy. Lze říci, že se Mystériem na Golgotě stala země s člověkem nebesy andělů.

Bytosti vyšších světů byly od počátku neviditelnými průvodci a rádci člověka. Působily v životech jedinců, národů i celého vesmíru. Zvláště apoštol Pavel upozorňuje na četných místech svých listů na to, že osud andělů a celého stvoření leží v rukou člověka. Jedním z obrazů, kterým se člověku zjevuje podstata duchovního světa, je obraz andělských kůrů, které nepřetržitě pějí před tváří Boha obětní píseň. Tento harmonický souzvuk světů je vlastně sám zjevující silou Božího majestátu.

Člověk, jenž byl stvořen k obrazu Božímu, je povolán, aby v sobě svobodně rozvinul všeobnovující tvůrčí moc a spolu s Kristem, který nese život světů i lidstva, obnovil v lásce všechno, co jest. A tak nejen člověk vzhlíží s nadějí k nebesům, nýbrž i bohové shlížejí v naději k člověku, v němž počíná klíčit budoucnost stvoření.

Síly pravého člověčenství jsou ještě slabé a doba, ve které žijeme, je velmi vážná. Průlom z duchovního světa, který zažívá stále více lidí, nás má upozornit, že nejsme sami a že ve světech nad námi a kolem nás čekají zástupy bytostí na to, že v nás zazáří Boží synové, kteří společně s nimi pozvednou své hlasy k Písni nové.